

Μακεδονικά

Τόμ. 2

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

1941-1952

ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
1953

Fr. Dölger, Zwei byzantinische Reiterheroen erobern die Festung- Melnik. Ex. Sertis Kazarovianis seorsum expressum. [Ephemeridis Institnti archaeologici bulgarici]. Serdicae MCML. 4ov σ 275-279.

Στίλπων Π. Κυριακίδης

doi: [10.12681/makedonika.9299](https://doi.org/10.12681/makedonika.9299)

Copyright © 2016, Στίλπων Π. Κυριακίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κυριακίδης Σ. Π. (2017). Fr. Dölger, Zwei byzantinische Reiterheroen erobern die Festung- Melnik. Ex. Sertis Kazarovianis seorsum expressum. [Ephemeridis Institnti archaeologici bulgarici]. Serdicae MCML. 4ov σ 275-279. *Μακεδονικά*, 2, 746-747. <https://doi.org/10.12681/makedonika.9299>

νήσου κ.τ.λ. Ἐὰν ὑπὸ τὸ ὄνομα θέμα νοήσωμεν τὰς μικροτέρας περιοχάς, τὰς ὑπὸ στρατηγούς, τὰ στρατηγᾶτα, τότε τὰ θέματα τῆς Δύσεως εἶναι πολλαπλῆσια τῶν τεσσάρων. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὁ τίτλος τοῦ ἀναγραφέως τῆς Δύσεως εἶναι ἀκαθορίστου περιοχῆς, ἡ ὁποία καθορίζεται ἐκάστοτε ἰδιαιτέρως. Ὡς πρὸς τὴν προκειμένην περίπτωσιν τείνω νὰ πιστεύσω ὅτι ἡ ἀρμοδιότης τοῦ Λέοντος ἐξετείνεται εἰς τὸ δουκᾶτον Θεσσαλονίκης, τὸ ὁποῖον πλὴν τῶν θεμάτων Βολεροῦ, Σιρυνμόνος καὶ Θεσσαλονίκης περιελάμβανε κατὰ τοὺς χρόνους τούτους πιθανῶς καὶ τὸ θέμα Σμολένων. Ἐγγὺς πρὸς τοὺς χρόνους τοῦ Λέοντος ὁ Ἰωάννης Καταφορῶν (1079) διορίζεται ἀναγραφεὺς «Σμολένων σὺν τῇ νέᾳ διοικήσει Θεσσαλονίκης».¹

Ἡ δημοσίευσίς τοῦ ἐγγράφου καὶ αἱ ἐπ' αὐτοῦ ἱστορικά παρατηρήσεις τοῦ συγγραφέως δεικνύουν πόσον ἐπείγουσα διὰ τὴν βυζαντινὴν ἱστορίαν εἶναι ἡ συστηματικὴ καὶ καλὴ ἔκδοσις ὅχι μόνον τῶν ἀνεκδότων, ἀλλὰ καὶ τῶν κακῶς μέχρι τοῦδε ἐκδεδομένων ἐγγράφων τῶν ἀγιορειτικῶν μονῶν.

ΣΤΙΑΠΩΝ Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

Fr. Dölger, Zwei byzantinische Reiterheroen erobern die Festung Melnik. Ex Sertis Kazarovianis seorsum expressum. [Ephemeridis Instituti archaeologici bulgarici]. Serdicae MCM. 4ον σ 275·279.

Τὰ θαύματα τῶν δύο στρατιωτικῶν ἁγίων, τοῦ Θεοδώρου τοῦ Τίρωνος καὶ Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς τὸ χειρόγραφον, τὸ περιέχον τὴν περιγραφὴν τῆς ἐν Σέρραις βυζαντινῆς μητροπολιτικῆς ἐκκλησίας τῶν ἁγίων Θεοδώρων ὑπὸ τοῦ Πεδιασίμου, συγγραφέως τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, καὶ ἐν συνεχείᾳ πρὸς αὐτήν, ἀφηγοῦνται καὶ τὸ ἐξῆς θαῦμα.

Ὅτε ὁ Θεόδωρος ὁ Λάσκαρης εὐρίσκετο ἐν Σέρραις, ἐτοιμαζόμενος νὰ ἐκστρατεύσῃ πρὸς ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τῶν Βουλγάρων τῆς ἐλληνικῆς πόλεως Μελενίκου, προσηχηθῆ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἁγίων Θεοδώρων διὰ τὴν εὐδόωσιν τῆς ἐκστρατείας του. Μετὰ τὴν προσευχὴν ἐξελίγησε ὅτε δὲ εὐρίσκετο εἰς τὸ ἥμισυ τῆς ὁδοῦ, ἐνεφανίσθησαν εἰς αὐτὸν δύο νέοι καὶ εὐγενεῖς τὴν ὄψιν ὑπερανθρώπου ἀναστήματος καὶ ἀξιοπροεποῦς μορφῆς. Ὁ αὐτοκράτωρ, ἐκπλαγεὶς πρὸ τοῦ θεάματος, ἠρώτησέ τινα τῶν περὶ αὐτὸν ἀρχόντων ἐὰν βλέπῃ τὸ παράδοξον θέαμα. Πρὶν ὅμως τελειώσῃ τὴν ἐρώτησιν, αἱ δύο μορφαὶ ἐξηφανίσθησαν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἐρωτηθεὶς ἀπήντησεν ὅτι οὐδὲν εἶδεν, ὁ αὐτοκράτωρ ἠννόησεν ἀμέσως ὅτι οἱ δύο νέοι ἦσαν οἱ ἅγιοι, τῶν ὁποίων τὴν βοήθειαν ἐζήτησε. Ὅτε ἔφθασε πρὸ τοῦ φρουρίου, καθ' ἣν στιγμὴν ἐπρόκειτο νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἐνεφανίσθησαν ἐκ νέου οἱ ἅγιοι μὲ εὐμενὲς πρόσωπον, ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ ὄλοι ὅσοι εἶδον τὸ ὄραμα ἐχάρησαν, διότι ἐθεώρησαν τοῦτο ὡς προιωνι-

¹ Κυριακίδης, ἐνθ' ἀν. σ. 232.

ζόμενον βεβαίαν νίκην, ὅπερ καὶ ἔγινε. Διότι εὐθὺς ἀμέσως οἱ ἐκτὸς τοῦ φρουρίου παρατεταγμένοι ἐχθροὶ αἰφνιδίως ἐτρόπησαν εἰς φυγὴν, μὴ δυνάμενοι νὰ ὑπομείνουν τὴν παρουσίαν τῶν μαρτύρων. Ὁ ρωμαϊκὸς στρατὸς τοὺς ἠκολούθησε καὶ δὲν ἔπαυσε τὴν καταδίωξιν, ἕως ὅτου κατέλαβε τὸ φρούριον. Μετὰ τὴν κατάληψιν ὁ βασιλεὺς ἐπευφημήθη κατὰ τὴν συνήθειαν ἐπὶ τῶν τειχῶν. Ἐπιστρέψας μετὰ τὴν νίκην εἰς Σέρρας εἰσῆλθεν ἐκ νέου εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν μαρτύρων, διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὰς εἰκόνας τῶν ἁγίων διὰ τὴν νίκην καὶ ἐορτάσῃ αὐτὴν μετὰ τοῦ στρατοῦ του. Μετὰ τοῦτο διέταξε χρυσοκόους νὰ κοσμήσωσι διὰ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου τὰς εἰκόνας τῶν μαρτύρων καὶ τινα τῶν περὶ αὐτὸν σοφῶν νὰ γράψῃ κανόνα δι' αὐτούς,¹ πράγματα, τὰ ὁποῖα καὶ ἔγιναν.

Ἐπειδὴ τὸ συναξάριον ἐν τῷ χειρογράφῳ ἀκολουθεῖ ἀμέσως τὴν ὑπὸ τοῦ Πεδιάσιμου περιγραφὴν τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων, ὁ συγγραφεὺς ἀποδίδει τὴν συγγραφὴν αὐτοῦ εἰς τὸν Πεδιάσιμον, ὁ ὁποῖος, ζήσας ἐν Σέρραις, κατέγραψε τοπικὴν παράδοσιν, πιστεύει δὲ ὅτι ἡ παράδοσις ἀνταποκρίνεται εἰς ἱστορικὸν γεγονός. Τὸ ἱστορικὸν τοῦτο γεγονός ὁ συγγραφεὺς ὀρθῶς ταυτίζει πρὸς τὴν κατὰ τὸ 1255 ἐκστρατείαν τοῦ Θεοδώρου τοῦ Λάσκαρη κατὰ τοῦ σφετερισθέντος τὸ Μελένικον Βουλγάρου ἀποστάτου Δραγοιᾶ. Τὰ κατ' αὐτὴν ἀφηγεῖται ὡς αὐτόπτης ὁ συνοδεύων τὸν βασιλεῖα ἱστορικὸς Γεώργιος Ἀκροπολίτης,² τοῦ ὁποῖου ἡ ἀφήγησις, πλὴν, ἐννοεῖται, τοῦ θαύματος, συμπίπτει πρὸς τὴν ἀφήγησιν τοῦ συναξαρίου. Τὰ συμπεράσματα ταῦτα τοῦ συγγραφέως εἶναι ἀπολύτως ἀσφαλῆ. Πιθανωτάτη δὲ εἶναι καὶ ἡ γνώμη ὅτι ἡ ἀπόδοσις τῆς ἐπιτυχίας τῆς ἐκστρατείας εἰς τοὺς δύο ἱππότης ἁγίους Θεοδώρους ἀνατρέχει εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν Θεόδωρον Λάσκαρην.

Προχωρῶν ὁ συγγραφεὺς, στηριζόμενος εἰς τὸ γεγονός, ὅτι οἱ ἅγιοι Θεόδωροι θεωροῦνται ὡς ἅγιοι στρατιωτικοὶ καὶ «σωτήρες», εἰκονίζονται δὲ ὡς ἱππεῖς, περιβεβλημένοι πολεμικὴν πανοπλίαν καὶ φέροντες δόρυ, σχετίζει τούτους πρὸς τὸν γνωστὸν θρακικὸν ἱππέα ἦρωα, ὁ ὁποῖος καὶ αὐτὸς χαρακτηρίζεται ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τῶν στηλῶν, τῶν εἰκονιζουσῶν αὐτόν, ὧν πολλαὶ ἐστήθησαν ὑπὸ στρατιωτῶν, οὐχὶ σπανίως ὡς «σωτήρ», καὶ ἐκφράζει συνοπτικῶς τὴν γνώμην, ὅτι οἱ ἅγιοι Θεόδωροι ἀντικατέστησαν τὴν ἡρωϊκὴν μορφήν τοῦ θρακικοῦ ἱππέως καὶ συνεχίζουν τὰς προχριστιανικὰς λαϊκὰς περὶ αὐτοῦ παραδόσεις. Τὴν γνώμην θεωρῶ εὐστοχον καὶ ὀξίαν περαιοτέρω ἐρεῦνης.

ΣΤΙΛΙΩΝ Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

¹ Παρόμοιος εἰδικὸς κανὼν φαίνεται ὅτι συνετάχθη καὶ βραδύτερον ὑπὸ τινος Γενναδίου, ἀποσπάσματα τοῦ ὁποῖου ἐδημοσίευσεν ὁ Πυλαγεωργίου (BZ 3, σ. 217). Ἐν αὐτοῖς οἱ Θεόδωροι ἀποκαλοῦνται *Σερρῶν πρόμαχοι*. Εἶναι ἄγνωστον ἂν ὁ κανὼν οὗτος σχετίζεται πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ συναξαρίου μνημονευόμενον.

² *Εκδ. Heisenberg, σ. 114, 20 κέ.